

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Sh.Shermuhhammadov, O.Q.Xasanova	
So'z boyligi bilan ishlashda didaktik tamoyillarni joriy etish.....	5
N.M.O'rinova, M.A.Qodirjonova	
Talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning samarali usullari.....	9
D.M.Begmatova	
Individual yondashuv asosida talabalarda madaniy immunitetni rivojlantirish jarayonida foydalaniladigan texnologiyalarni tanlash tamoyillari	14
Kh.O.Jurayev D.Kh.Fayziyeva	
The role of media competence in the work of a teacher	18
D.G.Zaylobidinova	
Bo'lajak xorijiy til o'qituvchilarini kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirishning nazariy jihatlarini	22
F.I.Sharipova	
Tibbiyot oliygohlarida ingliz tilining akademik yozish o'qitish masalari	26
M.A.Tuxtabayev	
Janubiy Koreya ta'lim tizimida muhandislik kadrlarini rivojlantirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi.....	33
S.R.Uraimov, M.Sh.Abdubannobov	
Umumiy ta'lim maktablarida interaktiv trenajyorlardan foydalanish orqali jismoniy mashg'ulotlarni takomillashtirish.....	37
S.R.Uraimov S.G'.G'ofurov	
Umumiy ta'lim maktablarida jismoniy tarbiya uchun innovatsion mobil ilova yaratish va uning samaradorligini o'rganish	41
S.B.Qodirov	
Yoshlarimiz ma'naviyati va intellektual salohiyatini oshirish ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning dolzarb masalalari	46
A.R.Saydullayeva	
Bo'lajak o'qituvchilarda ma'naviy ideallar vositasida kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari.....	50
D.A.Abdusamiyev	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida shaxs sifatida shakllanishi va uning maktab muhitiga moslashishi.....	55
A.X.Gafforov	
Maxsus fanlardan amaliy mashg'ulotlarni loyiha metodi asosida tashkil etishda raqamli ta'lim resurslarini qo'llash	59
F.V.Xalilov	
Ta'limni raqamlashtirish sharoitida talabalarning kasbiy kompetentligini shakllantirish muammolari.....	63
A.M.Mirzakulov, G.I.Yuldasheva	
Analogik muhitda kinematik hodisalarning simulyatsiya modellarini yaratish va o'qitish metodikasi.....	67
S.R.Toshboyeva, S.I.Usmonova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diagrammalar asosida berilgan ma'lumotlarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish.....	72
M.E.Yulchiev	
Psychological and pedagogical foundations for establishing an integrative e-learning environment in energy-related technical education.....	76
M.O.Ismoilova	
O'quvchilarda kitob mutolaasi madaniyatini shakllantirish usullari	81
U.I.Obidjanov	
Biologiya fanini o'qitishda virtual laboratoriyalarning roli va imkoniyatlari	85
A.M.Tishabaev	
1991-2005-yillarda O'zbekistonda milliy va ommaviy sport turlarining rivojlanishi.....	91

UO'K: 37.091.3:004.923

O'QUVCHILARDA KITOB MUTOLAASI MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH USULLARI**МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ЧТЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ****METHODS OF FORMING A READING CULTURE AMONG STUDENTS****Ismoilova Ma'mura Ochilovna**

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'zbek tili va adabiyot yo'nalishi magistranti

Annotatsiya

Ushbu kitobxonlik ko'nikmalari va madaniyatini oshirish haqida so'z boradi hamda kitobxonlik mahorati va madaniyatini oshirish masalalari muhokama qilinadi. Boshlangich sinf o'quvchilarida kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, kitob o'qish ko'nikmasi shakllansa, ma'naviy-intellektual salohiyati, ong-u tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirishda kitobxonlik madaniyatining o'zni tahlil etilgan.

Аннотация

В данной статье речь идет об улучшении навыков и культуры чтения, а также обсуждаются вопросы улучшения навыков и культуры чтения. Проанализирована роль культуры чтения в формировании у младших школьников навыков чтения, духовно-интеллектуального потенциала, сознательного мышления и мировоззрения.

Abstract

This article focuses on improving reading skills and culture, and discusses improving reading skills and culture. The role of reading culture in the formation of reading skills, spiritual and intellectual potential, conscious thinking and worldview in younger schoolchildren is analyzed.

Kalit so'zlar: Kitobxonlik, kitobxonlik madaniyati, yoshlar ma'naviy-intellektual salohiyati, ong-u tafakkuri, dunyoqarash, amaldagi mazmuni.

Ключевые слова: Чтение, культура чтения, духовно-интеллектуальный потенциал молодежи, Я-концепция, мировоззрение, практический смысл.

Key words: Reading, culture of reading, spiritual-intellectual potential of young people, self-concept, worldview, practical meaning.

KIRISH

Kitob umr yo'llarini yorituvchi so'nmas nur, inson hayotiga mazmun baxsh etuvchi saodat manbai, unga har qanday vaziyatda ham hamroh bo'luvchi sodiq do'st. Insonning ma'naviy kamolotini ta'minlashda kitob singari kuchli qudratga ega vosita yo'q. Shu bois azal-azaldan ma'rifat peshvolari, ahli donishlar butun insoniyatni kitob o'qishga, undan ilm-u odob sirlarini o'rganishga chorlab kelishgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-sentyabrdagi "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi PQ-3271-son Qarori qabul qilindi [1]. Unda ta'kidlab qo'yildiki, "kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirishga doir targ'ibot ishlarini tizimli va samarali tashkil etish, bu borada kitobxonlar, kutubxonachi va targ'ibotchilar o'rtasida "Eng kitobxon maktab", "Eng kitobxon mahalla", "Eng kitobxon oila", "Eng faol kutubxonachi" kabi ko'rik-tanlovlarning saralash va respublika bosqichlarini yuqori saviyada o'tkazishni yo'lga qo'yish". Bu esa oilada kitobxonlik ko'nikmasini shakllantirish zaruratini davlat siyosati darajasidagi muhim masala ekanligini anglatadi [2].

Kutubxona bosma va ayrim qo'lyozma asarlardan ommaning foydalanishini ta'minlovchi madaniy-ma'rifiy va ilmiy muassasadir. U muntazam ravishda bosma asrlar to'plash, saqlash, targ'ib qilish va kitobxonlarga yetkazish, shuningdek, axborot-bibliografiya ishlari bilan shug'ullanadi. Shu jihatdan olib qaraganda ommaning madaniy saviyasini oshirish yo'lida faoliyat ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Bugun mamlakatimizdagi barcha islohotlarning negizida jamiyat hayotida ezgu qadriyat va an'analarni chuqur qaror toptirish, xususan, yosh avlodning ma'naviy-intellektual salohiyati, ong-u tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirish, Vatan va xalqqa muhabbat hamda sadoqat tuyg'usi bilan yashaydigan barkamol shaxsni tarbiyalash dolzarb ahamiyatga ega hisoblanadi. Buning uchun islohotlarni markazida kitobxonlik madaniyatini oshirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Bu esa huquqiy-me'yoriy bazani mustahkamlash, tashkiliy-amaliy ishlarni zamon talablari asosida olib borish, bu masalaga keng jamoatchilikni jalb etish bo'yicha keyingi paytda bir muncha ishlar amalga oshirilayotganini ta'kidlash lozim.

Ta'limning dastlabki bosqichidayoq o'qish ko'nikmalarini shakllantirish o'qishga qiziqishning paydo bo'lishi va rivojlanishiga asoslanishi kerak, bu jarayon o'quvchining psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda turli materiallar asosida qurilishi kerak. [3.-B.23.]. O'qish ko'nikmalarini shakllantirish va o'qishga qiziqishning paydo bo'lishi jarayonlarini, shu jumladan, o'quvchining umumiy rivojlanishiga birlashtirish kerak. O'qishga bo'lgan qiziqishni boshidanoq kognitiv muammolarni hal qilish vositasi sifatida ishlatish kerak. Ammo qiziqishning paydo bo'lishi mustahkam o'qish qobiliyatisiz mumkin emas. O'z navbatida, o'qish malakasi-bu mahoratni rivojlantirishga kognitiv qiziqishsiz shakllanmaydi. Bu ikki hodisa juda chambarchas bog'liq ularni farqlash qiyinligini. Shu sababli, bu hodisalarni o'zaro bog'liq holda o'rganish va o'qish qobiliyatini shakllantirish jarayonida o'qishga qiziqishning paydo bo'lishi va rivojlanishini ta'minlaydigan ta'lim tizimini yaratish, zarurati paydo bo'ldi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini nima belgilaydi? Bu savolga javob ularni organik ravishda birlashtirish uchun o'qish va qiziqish muammosini chuqurroq o'rganishga imkon beradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

O'qish murakkab, individual jarayondir. Har bir o'quvchi kitobga o'z shaxsiyatining o'ziga xos tomonlari bilan javob beradi. Individual xarakteri va hayotiy tajribasiga ko'ra, bu asarni o'qiyotganda, ayniqsa, bir tuyg'u kuchayadi, boshqasida – aql, rasonallik shaxsning hissiy-ixtiyoriy tomonini bostirib, chetga surib qo'yadi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf o'quvchilarning individual xususiyatlari va qiziqishlarini o'rganishga alohida ahamiyat beriladi. O'qish qobiliyatini o'zlashtirishning birinchi bosqichida o'quvchining o'zi o'qishga qiziqadi, bu unga jarayon sifatida zavq bag'ishlaydi va nafaqat qiziqarli tarkibni joriy etish vositasi sifatida. [4.-B.22.]. Harakat tendensiyasi va harakat mexanizmi takomillashadi, o'quvchining zavqlanish, o'yin-kulgi maqsadida kitob o'qishni boshlashi, asosan she'r o'qishini asos qilib oladi. Mazmuni har doim ham aniq bo'lmasa-da, uni ularning musiqiyiligi, ritmi, qofiyasi o'ziga jalb qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-sentyabrdagi "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi PQ-3271-son Qarori qabul qilindi. Unda ta'kidlab qo'yildiki, "Kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirishga doir targ'ibot ishlarini tizimli va samarali tashkil etish, bu borada kitobxonlar, kutubxonachi va targ'ibotchilar o'rtasida "Eng kitobxon maktab", "Eng kitobxon mahalla", "Eng kitobxon oila", "Eng faol kutubxonachi" kabi ko'rik-tanlovlarning saralash va respublika bosqichlarini yuqori saviyada o'tkazishni yo'lga qo'yish". Bu esa oilada kitobxonlik ko'nikmasini shakllantirish zaruratini davlat siyosati darajasidagi muhim masala ekanligini anglatadi.

O'qish uchun kitob materialini tanlashda janr va tematik xilma-hillikni, hozirgi va o'tmish haqidagi asarlarni hisobga olgan holda ta'lim maqsadlariga amal qilish mumkin; mumtoz va zamonaviy mualliflarning asarlari, xalq og'zaki ijodi, boshlang'ich sinf o'quvchilarning yosh xususiyatlarini, kitobxonlikka bo'lgan qiziqishini hisobga olgan holda, eng muhimi, asarning badiiy qiymatini beruvchi belgilovchi qiymati. [5.-B.15.]. O'quvchi doimo yuksak badiiy asarlar bilan, o'quvchilarda badiiy didni shakllantirishga xizmat qiladigan haqiqiy adabiyot bilan shug'ullanishi kerak, chunki aynan badiiy did hayotning haqiqiy go'zalligini soxta go'zallikdan, haqiqiy san'atni soxtadan farqlashga yordam beradi.

Ta'lim muammosi shaxsning mohiyati, uning ma'naviy boyligi va unga didni singdiruvchi - o'ta-onasi, o'qituvchisi va kutubxona xodimlari haqidagi savol bilan bog'liq. [6.-B.18].

Kutubxona - bu sehrli joy. Bo'sh daqiqa paydo bo'lishi bilan, men adabiyotning bu sehrli olamiga sho'ng'ish uchun u yerga shoshilaman. Turli yoshdagi va qiziqishdagi odamlar

uchun juda katta kitoblar tanlovi mavjud. Bundan tashqari kutubxonada qiziqarli vaqt o'tkazishingiz mumkin: bu yerda o'quv zali va o'yin xonasi, shuningdek, turli odamlar va voqealarga bag'ishlangan ma'rifiy tadbirlar va ijodiy kechalar mavjud. Kutubxona zamonaviy dunyoda mehr-oqibat va do'stlik orolidir.

Zamonaviy o'qishga o'rgatishning maqsadi-kitob o'qishga o'rgatish-nafaqat asosiy ta'lim shiori, balki o'qituvchining o'z o'quvchilariga nisbatan kasbiy burchi sifatida namoyon bo'ladi.

Kutubxona bosma va ayrim qo'lyozma asarlardan ommaning foydalanishini ta'minlovchi madaniy-ma'rifiy va ilmiy muassasadir. U muntazam ravishda bosma asarlar to'plash, saqlash, targ'ib qilish va kitobxonlarga yetkazish, shuningdek, axborot-bibliografiya ishlari bilan shug'ullanadi. Shu jihatdan olib qaraganda ommaning madaniy saviyasini oshirish yo'lida faoliyat ko'rsatadi [7.-B.27.].

Bugun yoshlarning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishlarini yuksaltirish maqsadida keng ko'lamli ishlar amalga oshirish maqsadida 2017-yil 13-sentyabrdagi "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi PQ-3271-son, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-iyundagi "O'zbekiston Respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-4354-son Qarorlari, shuningdek, Prezidentimiz tomonidan yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil yetish bo'yicha ilgari surilgan 5 ta muhim tashabbusdan biri-yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ular o'rtasida kitobxonlik madaniyatini keng targ'ib qilish bo'lmoqda [8,9,10].

Dunyodagi har qaysi davlat, har qaysi millat birinchi navbatda o'zining intellektual salohiyati, yuksak ma'naviyati bilan qudratlidir. Bunday yengilmas kuch manbai esa, avvalo, insoniyat tafakkurining buyuk kashfiyoti – kitob va kutubxonalarda desak, adashmagan bo'lamiz. Kitobxonlarga xizmat ko'rsatish kutubxonaning asosiy faoliyatidir. Kitob fondini butlash va uni tashkil etish, fond mazmunini yoritish, uni kitobxonlarga yetkazish kabi boshqa barcha ishlar anashu asosiy faoliyat uchun xizmat qiladi [11.-B.23.]. Xalqimizning axborot va adabiyotga bo'lgan talablarini imkon boricha to'liq qondirish va adabiyot tanlashiga yordam berish kitobxonlarga xizmat ko'rsatishdan ko'zlangan asosiy maqsaddir. Ommaviy, ilmiy va maxsus kutubxonalar tizimi mavjud bo'lib, har bir kutubxona o'zining turiga ko'ra kitobxonalarni muayyan tabaqalarga ajratgan holda xizmat ko'rsatishni tashkil qiladi. Shu ma'noda kutubxonalar saqlanayotgan kitoblar tarkibiga qarab universal, ko'p sohali va soha kutubxonalariga ajraladi. Bugungi kunda kutubxonalararo aloqa yaxshi yo'lga qo'yilgan.

XULOSA

Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti kutubxonalar ishini bir muncha murakkablashtirmoqda. Bosma asarlarni chop etishning tezkor usullari yaxshi yo'lga qo'yilganligi sababli kitoblar son jihatdan beqiyos darajada ko'payib bormoqda. Natijada, kutubxonalar oldida ularni tanlash, saralash va oqilona saqlash, kompyuterlar vositasida izlab topish va tezda kitobxonlarga yetkazish maqsadlari ko'ndalang bo'ldi. Bu hol an'anaviy kutubxona texnikasini mexanizatsiyalash va avtomatlashtirish bilan almashtirish vazifasini dolzarb qilib qo'ydi.

Agar o'tgan asrning 50-60-yillaridan e'tiboran kutubxonalarda konveyr va ko'targichlardan foydalanila boshlangan bo'lsa, bugungi kunda bu jarayonga eng yangi texnikalardan foydalanish joriy etilmoqda. Bu hol kutubxona anjomlari joylardan unumli foydalanish, kutubxonachi mehnatining unumdorligini oshirish, kitobxonalarning adabiyotlar ustida ishlashlarini yanada yengillashtirish kabi ijobiy imkoniyatlar yaratmoqda. Virtual kutubxona orqali kerakli nashrlarni muntazam kuzatib borish, aniqlash, kutubxonaga olish, yirik kutubxonalar bosma nashrlarining to'liq yoki qisman nazorat nusxasini olish, mamlakat ichidagi hamda jahonning yirik kutubxonalari bilan tezkor aloqa o'rnatish imkoniyatlari kengaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 13 sentyabr "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi PQ-3271-son Qarori. www.lex.uz.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. Toshkent. O'zbekiston. 2021.
3. Jurakulovich, S. J. (2022). AGAINST IGNORANCE-FIGHTING WITH ENLIGHTENMENT THE MAIN CRITERIA IN IMPROVING HUMAN VALUE. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(10), 1160-1164.

4. Jurakulovich, S. J. (2022). ATTITUDE TO HUMAN DIGNITY IN THE PERIOD OF AMIR TEMUR AND TEMURIDS DYNASTY. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(5), 43-47.
5. Абрамович Г.Л. Введение в литературоведение. -Москва: 1970.
6. Азизов Д., Усова Г. Теория и практика литературоведческого анализа. -Т.: «РУМЦ». 1992.
7. Асмус В.Ф. Вопросы теории и истории эстетики. -М., 1968.
8. Shodiyev, J. J. (2023). ROLE OF NUMBERS IN HUMAN WORTH AND DEVELOPMENT. *SCHOLAR*, 1(28), 252-257.
9. Qakhorova, S. (2023). PHILOSOPHICAL AND THEORETICAL TEACHING OF AMIR KHUSRAV DEHLAVI. Farg'ona davlat universiteti, (5), 17-17.
10. Бадаев А.Ф. Поэтическая графика как категория текста: постановка проблемы // Художественный текст: структура, семантика, прагматика. Екатеринбург, 1997.
11. Oxunjonov E.O. Turkistonda O'rta asr kutubxonachilik va bibliografiya ishlari madaniyati. Toshkent. 1994.